

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ВИДИШКО НАТАЛЯ ВАСИЛІВНА

УДК 378.4 (71) : 316

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ
ПРАЦІВНИКІВ У КОЛЕДЖАХ КАНАДИ**

13.00.04 – ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця–2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Гуревич Роман Семенович,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Інститут математики, фізики і технологічної освіти, директор, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Матвієнко Ольга Василівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
кафедра педагогіки, професор, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гомонюк Олена Михайлівна,
Хмельницький національний університет, кафедра психології і педагогіки, доцент, м. Хмельницький.

Захист відбудеться 15 червня 2010 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, 2-й поверх, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розіслано 14 травня 2010 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасна педагогічна наука в Україні має своєю найважливішою метою досягнення належної професійної підготовки фахівців різних галузей знань і з'ясування тих чинників, які сприятимуть формуванню їхньої конкурентоспроможності на європейському та світовому ринках праці. Невипадково значна увага науковців України, викладачів вищої школи нашої держави повинна максимально зорієнтовуватися на використання всіх ефективних навчально-наукових надбань, уже здобутих у нашій країні та за її межами.

Розвиток педагогічної науки характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу, що знайшло своє відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальні послуги», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», в Національній доктрині розвитку освіти України, в яких зазначено, що метою освіти й виховання повинна бути орієнтація сучасної вищої школи на розвиток особистості майбутнього фахівця, котрій притаманна соціальна гідність, громадянськість, висока моральність, свідомість і творчий потенціал. Це вимагає побудови й використання такої педагогічної системи, яка б забезпечила підготовку фахівця шляхом модернізації форм і методів професійного формування майбутніх соціальних працівників.

Важливою складовою культурно-освітнього життя кожної сучасної розвиненої країни є перспективний розвиток у ній системи професійної освіти, максимально спрямованої на задоволення потреб, пов'язаних із перспективною в усіх вимірах і напрямках підготовки майбутніх соціальних фахівців у навчальних закладах, тобто фахівців, щонайтісніше пов'язаних із життям у суспільстві. Державницькій діяльності громадян Канади належить у цій сфері одне з провідних місць у світі. Цьому сприяє розгалужена система різнопрофесійних університетів, коледжів у країні, її висококваліфікований професорсько-викладацький склад, теоретично вмотивована й практично реалізована система навчання.

Освіту в Канаді здобувають у коледжах, університетах, які працюють значною мірою по-новаторському, на належному навчальному й науково-дослідному рівнях, сконцентровано й широко демонструють такі ефективні зразки, котрі більшою чи меншою мірою успішно переймаються в сучасному світі іншими державами, істотно забезпечують громадянам Канади високий рівень економічного, культурно-творчого та інтелектуального життя.

Досліджувана в дисертації проблема об'ємна, різноаспектна, актуальна й перспективна. У деяких важливих аспектах її вже висвітлено в науково-педагогічних працях таких науковців, як Р. Гуревич, А. Кубишкін, Є. Комкова, М. Лещенко, Д. Лаєнз, Б. Медвідський, Н. Ржевська, І. Руснак, С. Романюк, в окремих дисертаційних дослідженнях (Г. Бигар, Н. Микитенко, Н. Муқан та ін.).

Українські та російські науковці досить ґрунтовно схарактеризували порівняльно-педагогічні дослідження освітніх реалій найбільш розвинених в економічному аспекті країн Європи й Сполучених Штатів Америки (І. Гушлевська, Т. Кошманова, О. Матвієнко, Т. Чувакова); Німеччина (Н. Абашкіна); Франція (З. Багатова, Л. Зязюн); Великої Британії (Н. Авшенюк, Н. Лавриченко); Канади (В. Ажасва, Г. Бигар, Н. Гайдук, Ю. Заячук, Л. Карпинська, Л. Клос, Ю. Лавриш, М. Лещенко,

Н. Муқан, Н. Микитенко, О. Ольхович, І. Руснак та ін.).

Проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів знайшла своє відображення в наукових положеннях теорії соціальної педагогіки (М. Галагузова, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, І. Липський, А. Мудрик, А. Рижанова, Л. Штефан); соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в різних соціумах (О. Безпалько, Г. Лактіонова, В. Оржеховська, Ю. Поліщук, С. Савченко, В. Тесленко). Питанням професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери присвячено праці вітчизняних науковців (Р. Вайнола, О. Гомонюк, Л. Міщик, В. Поліщук, В. Сорочинська, С. Харченко та ін.).

Педагогічні й психологічні основи соціальної праці й підготовки фахівців для соціальної сфери державного життя стали об'єктом вивчення багатьох зарубіжних дослідників (З. Багатова, В. Бочарова, Б. Вульфова, М. Гуліна, І. Кона, Т. Кремнева, Д. Ліфінцева, А. Мудрик, Т. Шевеленкова, Н. Шмельова та ін.).

Аналіз міжнародного досвіду становлення й розвитку соціальних знань, їхнього стану нині, розвитку вихідних концептуальних ідей, змісту, форм і методів складної проблеми підготовки фахівців переконує в тому, що в країнах Америки та Європи вже по-науковому осмислено набутий теоретичний і практичний матеріал, який продуктивно може бути використаний також і в Україні.

На думку провідних фахівців, опанування світового досвіду соціально-освітньої діяльності одночасно з осмисленням власних моделей, теорій і методів соціальної діяльності, за якої враховуються культурні традиції, стан і ресурси сучасного українського суспільства, стане передумовою й основою розвитку професії соціальних працівників, освітньо-громадських, створення й реалізації багатьох суспільних програм, спрямованих на позитивне розв'язання актуальних явищ життя громадян України, серед них значною мірою і працівників освіти.

Науковим пошукам у сфері становлення й розвитку міжнародної соціальної діяльності, підготовки фахівців цієї сфери присвячено кандидатські дисертації З. Багатої (Франція), Т. Кремневої (Велика Британія), Д. Ліфінцева (США). Однак і дотепер далеко не в повному обсязі проаналізовано систему підготовки соціальних працівників Канади, розвиток співпраці між Канадою й Україною, спрямованої на вдосконалення системи підготовки в Україні фахівців, які були б здатні щонайактивніше зреалізувати зміст і технологію теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників у навчальних закладах (коледжах) Канади, які спроможні з максимальною доцільністю використати вже набутий позитивний досвід освітніми установами України.

Глибоке вивчення системи освіти в Канаді стимулюватиме застосування найбільш умотивованих форм і методів світового досвіду в діяльності навчальних закладів України. Актуальність нашого дослідження також зумовлена неповним вивченням деяких визначальних проблем та аспектів системи освіти в Канаді в її повному обсязі, і найбільше в її науково-дослідній сфері; суперечностями між потребами суспільства щодо рівня інтелектуального та духовного розвитку майбутніх фахівців і реальним станом їх підготовки у коледжах.

Науково-педагогічне значення досвіду професійної підготовки майбутніх соціальних працівників потребує глибокого наукового осмислення закономірностей

розвитку міжнародного освітнього простору, його впливу на функціонування систем освіти в країнах, які розвиваються. Це й спричинило вибір нами теми цієї дисертаційної праці: **«Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалось у руслі науково-дослідних робіт: «Методологія і технологія моніторингу якості педагогічної діяльності» (0108U001064) кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; тему затверджено вченою радою університету (протокол № 3 від 25 жовтня 2005 р.), узгоджено з Радою координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 31 березня 2009 р.).

Мета дослідження: визначити зміст і технологію теоретичної та практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади, теорію і практику використання змісту й структури канадського позитивного досвіду в навчальних закладах України.

Наукове осмислення поставленої мети сприяло внесенню нами істотних доповнень до розв'язання таких дослідницьких **завдань:**

1. Проаналізувати становлення й сучасний стан системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади.

2. Розкрити позитивну своєрідність теоретичної підготовки майбутніх фахівців у коледжах Канади.

3. Схарактеризувати технологію практичного навчання, його взаємозв'язок із теоретичними світовими надбаннями у сфері підготовки майбутніх соціальних працівників у канадських коледжах.

4. Визначити співвідношення теоретичного й практичного компонентів у структурі професійної підготовки фахівців соціального спрямування в Канаді.

5. Виявити можливості адаптації й використання найбільш доцільних елементів канадського досвіду підготовки соціальних працівників у навчальних закладах України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади.

Предмет дослідження – зміст та організаційно-методичні особливості теоретичної й практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади.

Методологічну основу дослідження становлять філософські, соціально-економічні, психолого-педагогічні ідеї, теорії соціальних систем; глобалізація і вплив інтеграційних процесів на формування трудових ресурсів, взаємодія ринку праці з освітою, його вплив на модернізацію підготовки кваліфікованих фахівців; порівняльна педагогіка та інші галузі знань, які стосуються наукового аналізу соціальних і педагогічних явищ; науково-теоретичні узагальнення особливостей модернізації професійної освіти в країнах з різними економічними, соціально-культурними, освітньо-виховними традиціями; мотивація потреби в збагаченні національного педагогічного досвіду на основі порівняльного аналізу подій і явищ в освітньо-професійній сфері Канади, США і деяких інших розвинених держав.

Теоретичну основу дослідження склали соціально-значеннєві настанови й висновки наукових праць, у яких розкриваються наукові, педагогічно-освітні чинники сучасного світу: методологія порівняльної педагогіки (Н. Абашкіна, Б. Вульфсон, О. Джурицький, Т. Кошманова, М. Лещенко, З. Малькова, О. Матвієнко, Л. Пуховська, О. Сухомлинська); особливості функціонування педагогічної системи (С. Гончаренко, В. Кремень, Н. Мойсеюк та ін.); розвиток неперервної освіти (О. Глузман, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Луговий, Н. Ничкало, С. Сисоєва); взаємозв'язок і взаємодія явищ соціального середовища й розвитку особистості внаслідок долучення її до громадсько-колективної діяльності (С. Бочарова, Л. Виготський, Б. Вульфов, І. Дубровіна, А. Мудрик, А. Петровський); теорія і практика розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Божович, М. Девіс, А. Маркова, С. Рубінштейн, Р. Рачфорд, Д. Секер, М. Сміт, Н. Томпсон, А. Уолкер); теорія творчої діяльності суб'єктів реалізації освіти (О. Асмолов, П. Гальперін, В. Давидов, Є. Клімов, М. Сметанський, Г. Тарасенко, Н. Тализіна); теорія професійно-педагогічного змісту навчання у вищій школі (С. Архангельський, І. Багаєва, В. Безпалько, М. Віленський, Н. Кузьміна, С. Джоунс, М. Сміт, А. Уолкер); теоретичні засади соціальної освіти (С. Жуков, В. Нікітін, Є. Холостова, А. Панов, В. Поліщук, Ш. Елайя, Р. Рамзей, Ф. Тернер, С. Хик), етичні основи індивідуалізації, персоналізації в діяльній сфері педагогів (Л. Анциферова, О. Леонтєв, Б. Худсон, М. Пейн).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: *теоретичні* – аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури з досліджуваної проблеми; коментар нормативно-правової бази, який регламентує функціонування системи освіти в галузі соціальної роботи в Канаді; ретроспективний аналіз й узагальнення досвіду становлення й розвитку підготовки соціальних працівників у канадських коледжах; *емпіричні* – спостереження за навчальними заняттями в канадських коледжах, за соціальними агентствами як базовими установами для проходження студентами практики соціальної діяльності; вивчення досвіду роботи професорсько-викладацького складу і студентів факультетів соціальної роботи Ніагарського коледжу, Колумбійського коледжу, коледжу Сенека.

Джерельна база дослідження – державні офіційні документи України, Ради Європи, Канади: «Положення освітньої політики Канадської асоціації шкіл соціальної роботи», «Стандарти акредитації», «Етичний кодекс соціального працівника», «Навчальні плани професійних шкіл соціальної роботи»; наукові праці канадських, українських і російських науковців із проблеми дослідження; інформація з ресурсів мережі Інтернет; матеріали зарубіжних і вітчизняних зарубіжних видань; матеріали науково-практичних конференцій, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Організація дослідження, яке проводилося впродовж кількох етапів:

На першому етапі (2006-2007 рр.) вивчалися опрацьованості проблематики дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів; початок систематизації матеріалу українською та англійською мовами; визначався науковий апарат дослідження, встановлювалися контакти з канадськими коледжами і професійними організаціями соціальних працівників Канади, з професорсько-викладацьким складом і деканами

факультетів соціальної роботи Ніагарського коледжу, Колумбійського коледжу, коледжу Сенека.

На другому етапі (2007-2008 рр.) досліджено організаційно-теоретичні основи підготовки фахівців для соціальної сфери, розкрито єдність теоретичного й практичного компонентів навчання, вивчено, узагальнено досвід підготовки студентів на факультетах соціального профілю Ніагарського коледжу, Колумбійського коледжу, коледжу Сенека.

На третьому етапі (2008-2009 рр.) узагальнено й систематизовано результати дослідження, сформульовано теоретичні, практичні й порівняльно-аналітичні висновки дослідження, оформлено матеріали дослідження в кандидатській дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що *вперше* обґрунтовано положення про особливості процесу становлення й розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади; визначено принципи організації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у канадських коледжах; проаналізовано канадські стандарти для акредитації в контексті їхньої відповідності світовим реаліям; розкрито концептуальні підходи, на основі яких проводиться теоретична підготовка фахівців, механізми розвитку й системної підготовки соціальних працівників з урахуванням вимог соціальної практики; визначено взаємозв'язок теорії і практики в системі підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади; *уточнено* зміст поняття «соціальна робота як професійна діяльність соціальних працівників»; *подальшого розвитку* набуло використання елементів канадського позитивного досвіду в підготовці соціальних працівників в Україні.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його зміст, висновки, джерельна база й результативність можуть продуктивно використовуватися в навчальних закладах різних рівнів акредитації. Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі підготовки фахівців соціальної роботи в Україні з метою вдосконалення державних освітніх стандартів у галузі соціального навчання студентів, наближення його до вимог міжнародних; для доповнення, доопрацювання навчальних курсів «Соціальна робота за кордоном» і «Порівняльна педагогіка» на факультетах соціальної педагогіки у ВНЗ України; формування інституту суспільного контролю за діяльністю освітніх установ у галузі підготовки фахівців для соціальної роботи.

Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в практику роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №10/36 від 10.06.2009 р.), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 20 від 01.06.2009 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 36 від 11.06.2009 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 45 від 15.06.2009 р.), Вінницького соціально-економічного інституту університету «Україна» (довідка № 12/6 від 05.06.2009 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; комплексним

використанням сучасних методів, адекватних об'єктові, предметові, меті й завданням дослідження; логіко-системному аналізу широкої джерельної бази, передовсім законодавчих і нормативних документів, статистичних матеріалів, історико-педагогічних і методичних праць; різноманітністю і значною кількістю використаних джерел, серед них і мовою оригіналу; безпосереднім вивченням досвіду підготовки соціальних працівників у канадських коледжах; експертною оцінкою матеріалів дослідження фахівцями соціальної роботи Ніагарського коледжу, Колумбійського коледжу, коледжу Сенека; упровадженням позитивних і новаторських рекомендацій у діяльність навчальних закладів України.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні аспекти дисертаційного дослідження обговорювалися на таких науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (м. Вінниця, 2008); «Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології» (м. Київ, 2007); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (м. Хмельницький, 2007); «Мови і світ: дослідження та викладання» (м. Кіровоград, 2008); *всеукраїнських* – «Вища школа України в умовах глобалізації та інтеграції» (м. Черкаси, 2008).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в 13 одноосібних публікаціях, 10 із них – у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 2 статті – у збірниках наукових праць – матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій, 1 брошура з методичними рекомендаціями.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 250 сторінок, з яких основного тексту – 189 сторінок, 4 таблиці та 1 рисунок на 3 сторінках. Список використаних джерел охоплює 280 назв, 136 з них – іноземною мовою. Дисертація містить додатки на 34 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; визначено його мету, окреслено основні дослідницькі завдання, об'єкт і предмет, визначено методологічні й теоретичні засади, методи й методику дослідження, джерельну базу; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення дисертації; презентовано відомості про апробацію й впровадження результатів наукового й науково-методичного змісту дослідження дисертації.

У **першому розділі** – «**Організаційно-педагогічні основи підготовки кадрів для системи соціальної праці Канади**» – схарактеризовано історико-соціальні передумови становлення й розвитку професійної підготовки кадрів для системи соціальної сфери Канади.

Для повного усвідомлення сучасної канадської системи соціальної роботи як професійної діяльності й підготовки соціальних працівників ми провели різноаспектний аналіз переконливого досвіду Канади в цій сфері, вивчили процеси підготовки громадян до соціальної діяльності як до професії, котра в основному вже

склалася понад століття тому й постійно вдосконалюється. Історично соціальна діяльність коледжів Канади як одна з основних професій соціальної сфери почала розвиватися загалом в той же час, що й у США і Великобританії. На її реалії, сутність впливав розвиток соціальної діяльності в США і в Англії (сучасна Канада утворилася внаслідок об'єднання деяких колоній Великобританії). Варто зауважити, що особливий і багато в чому своєрідний розвиток канадської соціальної навчальної роботи досить помітно вплинув і на розвиток цієї професії в Англії, Шотландії, Ірландії, Німеччині.

Соціальна діяльність стала об'єктом складової частини суспільно-наукової думки і соціальної практики ще понад 100 років тому. Її становлення, інституціоналізація й набуття соціального статусу відбувалися за складних умов постійної боротьби між громадянськими напрями, концепціями. Соціальна діяльність у коледжах Канади стала феноменом новітнього часу, в ній склався свій власний проблемний ареал, пересічний і такий, що взаємодіє з різними галузями наукових знань. Багатоплановість і багатофункціональність соціальних дій становить основну складність у розв'язанні багатьох теоретичних і методологічних проблем, пов'язаних з роллю і місцем соціальної роботи в системі суспільно-наукових знань. Для прояснення, уточнення деяких позицій у цій сфері ми намагалися щонайповніше вдатися до проблеми пошуку витоків теорії соціальної роботи, визначити її основоположників, усталених традицій в еволюційному розвитку наукових поглядів на соціальну роботу, діяльність; ми висвітлили ті соціальні умови, які вплинули на становлення й розвиток соціальної роботи в Канаді.

Заслугує на увагу вплив на розвиток соціальної діяльності в Канаді, котрий визначався традиціями, цінностями й положеннями англійського «Закону про бідних» (English Poor Law) у 1598 році. Канадська система соціальної діяльності на початковому етапі була й дотепер залишається під сильним впливом положень ідеї милосердя, яка набула чи не найбільшого поширення у Франції. Charite – милосердя, добродійність – одне з понять у Франції, яке здебільшого виявляється в практиці допомоги. Цим поняттям позначалась система підтримки, котра була характерною для середньовіччя. Згодом цей об'єктивний процес змінювався разом зі зміною моделі допомоги за умов появи уніфікованої назви «Соціальна робота» – «Travail social». Вищеназвані соціальні явища спершу відбувалися в західноєвропейських країнах, згодом у США і Канаді. Вплив французьких соціальних, філософських, релігійних традицій виявився особливо активним у франкомовній частині Канади.

Значимими, на нашу думку, є історичні традиції соціальної роботи в Канаді, що вже констатували французькі й англійські ранні поселенці в XVII столітті. З самого початку французькі поселенці в Канаді внесли в цю країну традицію надавати допомогу, якої потребувало суспільство, кожна родина. Цей підхід радикально відрізнявся від англійських традицій. Відмінність простежувалася в законодавчій політиці дитячого добробуту в англійській Канаді. У 1779 році видано Онтаріанський Указ про підтримку дітей-сиріт; перший подібний указ на основі соціального законодавства прийнято у франкомовній Канаді в червні 1921 року Указом Квебекським про суспільну добродійність, тобто майже через 150 років.

Варто зауважити, що організація соціальної роботи в Канаді, США і Великобританії унікальна. Вона вагомо сприяла створенню системи соціального забезпечення, відповідала таким внутрішнім державним і громадянським чинникам, як розвиток промисловості, виникнення релігійних і добродійних рухів, створення соціальної інфраструктури (розгалуженої системи соціальної підтримки, охорони здоров'я та організації дозвілля в канадських містах).

Незважаючи на те, що за своєю структурою розвиток розглядуваної нами професії в Канаді подібний до її розвитку в більшості інших цивілізованих країн, усе ж зміст, теорія і форми практичних дій у рамках цієї професії мають у Канаді виразні відмінності, зумовлені своєрідною історією країни, різноетнічністю її населення.

У цьому дослідженні ми вважали за доцільне виокремити найістотніші чинники, які вплинули на розвиток соціальної роботи в Канаді і які позначились на її своєрідності. Це, зокрема, такі соціальні реалії:

1. Через значний обсяг території, своєрідні географічні й кліматичні умови в Канаді склався національно своєрідний спосіб життя громадян.

2. Політичне управління країною зреалізовується за комплексною системою федеральних, провінційних, муніципальних і територіальних структур, кожна з яких має свою історію, регіональні й політичні відмінності.

3. На перших порах Канада заселялася різними аборигенними групами, «першими націями» (Aboriginal People, First Nations – назва корінного населення країни), північноамериканськими індіанцями, метисами, які впродовж століть розвивали свою особливу систему внутрішньогрупової взаємодопомоги. Стабільність, яка була властива етнічним групам, що заселяли Канаду, ґрунтовно порушилася наприкінці XVI століття – внаслідок досить численного припливу іммігрантів з Англії і Франції.

4. Іммігранти з Франції і Британії становили і становлять дві домінуючі, але істотно різні культури. Ця реалія вплинула і продовжує впливати на розвиток усієї країни, на соціальну діяльність населення країни.

5. Етнічна й культурна різноманітність мешканців, громадян Канади були й залишаються наслідком постійного імміграційного припливу населення з багатьох країн світу. Цією обставиною визначався широкий спектр цінностей – релігійних, філософських, політичних поглядів, а також соціальних потреб громадян.

Названими й деякими іншими чинниками зумовлювався той шлях, спосіб громадянських дій, який сприяв і дотепер сприяє появі канадського різноманіття в соціальній роботі (social work's diversity), його позитивам і негативам у визначальних соціальних аспектах.

Варто зауважити, що своєрідна особність соціальної роботи в Канаді визначалася діянням загалом тих самих чинників, якими супроводжувалося функціонування розглядуваних професій в інших країнах і які немалою мірою полягали в специфічній адаптації знань, методів і навичок, що ними визначаються потреби індивідів, сімей, груп, усього суспільства Канади.

Канадські дослідники (Ф. Тернер, С. Хик, Ш. Елайя та ін.) в системі розвитку й усталеності соціальності як професійної діяльності й системи підготовки фахівців

у навчальних закладах Канади виділяють три основні періоди, які, на їхній погляд, зумовлені соціальними, економічними та іншими змінами в суспільстві, а саме:

1. Період моральної реформи з початку 19 століття до 1890 року.
2. Період соціальних реформ з 1890 року по 1940 рік.
3. Період інтенсивного розвитку соціальної роботи як професійної діяльності й системи підготовки соціальних працівників з 1940 року по нинішній час.

Варто зауважити, що на систему теоретичної й практичної підготовки соціальних працівників у Канаді вплинула Канадська асоціація шкіл соціальної роботи (КАШСР). У компетенцію Асоціації ввійшло формування й визначення політики утворення у сфері соціальної роботи в Канаді національної некомерційної організації, якою об'єднуються освітні установи і приватні особи, котрі працюють над підвищенням якості, змістовності, ефективності системи підготовки фахівців соціальної сфери.

До Канадської асоціації шкіл соціальної роботи ввійшли такі, на нашу думку, умотивовані форми соціальної діяльності в освітянській сфері країни, як:

- визначення й реалізація політики і стандартів освіти;
- акредитація програм підготовки соціальних працівників;
- проведення досліджень, які сприяють розгортанню наукової діяльності;
- поширення інформації через публікації та щорічні конференції;
- критичний аналіз тих суспільних явищ, питань, які впливають на підготовку соціальних працівників і політику соціального добробуту;
- робота з населенням, яке долає бідність, експлуатацію і тиск задля досягнення соціальної рівності й справедливості.

Отже, Канадська асоціація шкіл соціальної роботи формує немалою мірою державну освітню політику, встановлює стандарти акредитації освітніх програм із соціальної роботи. Цим вагомо регламентується система освіти у сфері соціальної роботи в Канаді. КАШСР працює над удосконаленням освітніх стандартів, підвищенням якості й ефективності системи підготовки наукової роботи в галузі соціальної роботи в Канаді та в інших країнах через свою активну участь у міжнародних асоціаціях. Повноваження і функції Асоціації дуже широкі. КАШСР активно сприяє створенню рівних освітніх можливостей для усіх своїх громадян, залучає їх до участі в освітній і науковій роботі, особливу увагу приділяє проблемам дискримінації, етнічної належності громадян – незалежно від кольору їхньої шкіри, їхньої мови, релігійних переконань, сексуальної орієнтації, інвалідності, віку, культури або інших характеристик. Потреба в якнайбільшій увазі до цих соціальних і природних явищ і в наш час винятково актуальна не тільки в Канаді, а й у всіх інших країнах світу, отже, і в Україні.

Канадську асоціацію шкіл соціальної роботи сформовано з таких 4-х структур:

1. Адміністративної ради, яка має статус головного органу управління асоціації.
2. Виконавчої ради як органу, котрий відповідає за реалізацію політики, настанов, ідей асоціації.
3. Комітету з освітньої політики, котрий займається діяльністю у сфері соціальної.

4. Акредитаційної ради, яка опрацьовує стандарти акредитації, забезпечує відповідність професійних шкіл таким стандартам буття і вияву.

Узагальнюючи аналіз досліджень, проведених у цьому розділі дисертації, можна вдатися до таких висновків: на становлення соціальної роботи як професійної діяльності й системи підготовки кадрів у Канаді вплинули Великобританія, США і Франція, частково й деякі інші країни. Незважаючи на те, що на формування соціальних структур вагомо впливають однотипні соціально-економічні умови розвитку держав, ми виділили ті основні чинники, які істотно позначилися на становленні соціальної роботи в Канаді, визначили її своєрідність.

Опрацювання освітньої політики й стандартів акредитації в галузі соціальної роботи входить до компетенції Канадської асоціації шкіл соціальної роботи – національної громадської організації, яка впливає на формування соціальної політики країни, істотно регламентує систему освіти у сфері соціальних дій.

Нормативно-правова основа підготовки фахівців найбільше знаходить свій вияв у Стандартах акредитації і Положенні освітньої політики Канади, що їх створила Канадська асоціація шкіл соціальної роботи, в Етичному кодексі соціального працівника, запропонованому Канадською асоціацією соціальних працівників, а також у навчальних планах, які створюються професійними школами на основі освітніх стандартів КАШСР і Етичного кодексу КАСП.

Принципами організації професійної підготовки соціальних працівників у Канаді слугують наступні: гуманізму; автономності; загальнодоступності; демократизму, свободи і плюралізму; безперервності і спадкоємності; фундаментальності освіти; відповідності цілей, завдань і змісту програми на кожному етапі навчання; облік освітніх інтересів студентів; інтеграція теорії і практики; доступність освітніх програм; універсальність й альтернативність освіти. Викладені принципи організації підготовки соціальних працівників становлять основу забезпечення якості освіти, сприяють наданню рівних освітніх можливостей для всіх громадян – незалежно від їхньої етнічної належності, кольору шкіри, культури, мови, релігійних переконань, віку, обмежень у здоров'ї тощо.

Підготовку фахівців для соціальної сфери із присвоєнням певних наукових ступенів у Канаді проводять коледжі, факультети, школи й відділення соціальної роботи, які становлять невід'ємну частину університетів. Фахівці готуються на базовому й першому університетському рівні – бакалавраті; на другому університетському рівні – магістратурі і в докторантурі.

У другому розділі – **«Технологія підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади»** – викладено результати аналізу, мети, завдань і структури професійної підготовки соціальних працівників у коледжах Канади, розглянуто особливості процесу підготовки студентів до соціальної та професійної діяльності.

Варто зацентувати увагу на тому, що освітні стандарти в галузі соціальної роботи, які розробляє Канадська асоціація шкіл соціальної роботи, дозволяють професійним школам створювати навчальні плани з урахуванням багатьох показників: регіональних особливостей, потреб общини і соціальних структур; наукових інтересів професорсько-викладацького складу і, щонайбільше, студентів.

Для повнішого розуміння системи теоретичної підготовки соціальних працівників у навчальних закладах Канади виникла потреба у визначенні мети освітніх програм. Аналіз літератури з досліджуваної нами проблеми спричинив до такого висновку: навчальні плани коледжів, факультетів, шкіл і відділень канадських університетів складаються з орієнтацією на такі цільові завдання, як:

– підготовка кваліфікованих фахівців, які схиляються до ідеалів соціальної роботи і володіють теоретичними знаннями, практичними навичками, які цілком достатні для реалізації професійної діяльності у сфері загальних соціальних дій (на рівні бакалаврату);

– розвиток у студентів прагнення набути глибших спеціальних знань з проблемних галузей соціальної роботи, навичок дослідницької діяльності під час навчання в магістратурі й докторантурі.

Зауважимо, що програма підготовки бакалаврів із соціальної роботи планується як єдиний освітній блок, котрий повинен сприяти досягненню, набуттю університетської освіти, доповненої широкою загальною гуманітарною освітою.

З метою виявлення основних принципів підготовки бакалаврів, магістрів і докторів соціальної роботи потрібно визначити низку чинників, які найбільше впливають на створення навчального плану. Такими чинниками вважаємо:

1. Історичну обґрунтованість соціальної роботи як професії в Канаді.
2. Роль і параметри соціальної роботи в Канаді.
3. Загальнонаціональні стандарти акредитації навчального плану підготовки соціальних працівників, що його опрацювала КАШСР.
4. Професійні цінності й етичні норми соціального працівника в Канаді, які визначено Канадською асоціацією соціальних працівників (КАСП).
5. Політика й структура університету.
6. Особистісні якості, активність студентів у цій сфері, врахування їхніх потреб.
7. Потреби общини, роль працедавців, різних організацій, товариств осіб з обмеженими можливостями, меншин тощо.

Відповідно до стандартів акредитації бакалаврів соціальної роботи, на нашу думку, їм конче потрібно володіти такими основними знаннями і вміннями:

1. Здатністю застосовувати комплексний підхід до практичної соціальної роботи, який трактується канадською системою освіти як уміння аналізувати різні ситуації, котрі потрапляють під діяння методик соціальної роботи; належне користування знаннями з соціальної роботи, дотримання її загальноприйнятих цінностей під час аналізу різних явищ, серед них і таких, як розуміння взаємозв'язків, взаємозалежності і зв'язків між різними навчально-виховними системами; вкрай необхідне розуміння й адекватне оцінювання можливого рівня і важливості втручання в обстановку, визначення найдоцільнішої стратегії подібного впливу, яким може бути безпосередня дія соціального працівника або передача справи у відповідні організації; дії спрямовані на запобігання негативних наслідків впливу на окремих осіб, сім'ї, групи населення, співтовариства, організацій, передавати у певних випадках справи для розгляду їх іншим організаціям; застосовування перерахованих інструментаріїв у різних галузях

діяльності, проблемних ситуацій, за яких використовуються особистісні здібності в професійній діяльності, особливо в соціальних змінах, в оцінюванні ефективності своєї професійної діяльності.

2. Умінням користуватися інструментами аналізу й безпосереднього впливу відповідно до наявної соціальної політики, соціального законодавства, системи соціального забезпечення громадян. Наприклад, бакалавр із соціальної роботи повинен: розуміти те, якою мірою організовано й природно функціонує система соціального забезпечення студентів на рівні конкретної провінції і всієї Канади, усвідомлювати взаємозв'язок політики соціального забезпечення й загальної соціальної політики; розуміти роль соціальної роботи в реалізації бажаних соціальних і організаційних змін; мати чітке уявлення про вміння, початок і перебіг соціальних, серед них і організаційних змін, впливу їх на соціальну політику і соціальне законодавство. Володіючи названими та іншими знаннями, студент зможе вдосконалювати свою майстерність на практиці, здобути фундаментальнішу освіту; навчитися передбачати потреби окремої людини і суспільства загалом, брати участь у постачанні соціальних послуг, водночас діяти і як звичайний громадянин з метою досягнення прогресивних змін у політиці та в конкретних програмах, котрі потребують позитивної соціальної реалізації.

3. Знанням індивідуальних якостей поведінки осіб, соціальних взаємовідносин між ними; такі якості повинні бути достатніми для того, щоб випускник бакалаврату міг використовувати найбільш доцільні концептуальні інструменти соціальної роботи, кваліфіковано оцінювати ситуації, добирати стратегію й конкретні методи дій, розуміти соціальну політику, соціальне законодавство й систему соціального забезпечення.

4. Здатністю зреалізовувати професійну соціальну діяльність відповідно до вимог моральних принципів і цінностей соціального працівника. Студент має виявляти розуміння сутності й походження етичних цінностей, усвідомлювати те, що такі цінності становлять невід'ємну складову будь-якого суспільного договору, котрий становить основу поведінки людини, особистісне сприймання якою соціальних явищ повинно ґрунтуватися на певних ціннісних установах, які можуть абсолютно відрізнятися від настанов інших соціальних чинників; сприйняття ціннісних установок професії соціального працівника, котрі поєднують у собі принцип пошани до особи, визнання права кожного на самовираження і реалізацію своїх можливостей у погодженні з іншими членами суспільства і в гармонії з навколишнім середовищем; прихильність до ідеалів соціальної справедливості заради поліпшення соціальних умов і соціального забезпечення, тобто відчуття соціальної відповідальності; відповідності високим стандартам соціальної роботи, які слугують атрибутом і виявом прямоти, чесності й дотримання норм загальної та професійної етики.

5. Прагненням до постійного вдосконалення власних теоретичних знань і практичних умінь, до самовдосконалення, логічності, раціональності, рухливості в своїх діях, вчинках.

6. Розвиненими навичками писемного й усного мовлення, спілкування з іншими.

Типова особливість організації навчальних курсів з підготовки соціальних працівників на різних етапах навчання також полягає в ефективному поєднанні елективних (вибіркових) і обов'язкових навчальних дисциплін. Такі курси мають яскраву практичну спрямованість, зорієнтовані на розвиток навичок практичної діяльності в проблемних ділянках соціальної роботи.

Теоретична підготовка майбутніх соціальних працівників розпочинається в коледжі, який забезпечує студентів знаннями з різних галузей науки, знаннями, котрі потрібні майбутнім соціальним працівникам. На цьому етапі підготовки всі курси елективні для студентів. Ця реалія дозволяє їм точніше визначитися у виборі майбутньої професії.

Теоретична підготовка фахівців соціальної сфери також реалізується певною сукупністю обов'язкових й елективних курсів. Такою підготовкою передбачається вивчення теоретичних курсів загальногуманітарного циклу (якому, згідно з освітніми стандартами повинно відводитися програмою не менше 40% навчального часу) і професійного циклу (який обіймає не менше 50% навчального часу).

Аналіз канадської системи теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників дозволив нам дійти, зокрема, таких висновків: про гнучкість і ефективність викладеної нами системи підготовки фахівців, яка забезпечується наявністю кількох видів навчальної програми, вибірковими й елективними теоретичними курсами; точною, чіткою окресленою послідовністю в освоєнні навчальних дисциплін; наявністю серед них таких, які відображають сучасні реалії соціальної роботи; чіткою відповідністю загальногуманітарних і професійних курсів; використанням різних форм навчальної роботи; широкою дією курсової роботи; функціонуванням певної (кредитної) системи. Важливим є також можливість вибору студентами теоретичних курсів серед дисциплін загальногуманітарного і професійного циклів, особистої відповідальності викладачів за виконання програми.

Умови ефективної організації практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади загалом такі: дотримання засадничих педагогічних концепцій у проведенні практики; суворі відповідність освітньої програми практичним цілям навчального плану; реалізація практичного навчання в соціальному агентстві; професійна компетентність керівників практики; сприяння практичного навчання формуванню конкретних умінь і навичок; облік етнічного чинника в підготовці студентів до практичної діяльності; комплексна оцінка практичної підготовки.

Інтеграція теорії й практики в галузі соціальної роботи зреалізовуються взаємодією професійної школи зі соціальними агентствами; формами організації освітнього процесу, який склався (навчальним тижнем передбачаються як аудиторні заняття, так і практичне навчання в агентстві); вивченням елективних теоретичних курсів з проблемних галузей соціальної роботи; проходженням практичного навчання в тих же галузях соціального агентства; підготовкою інструкторів практики (штатних співробітників соціальних установ) на базі коледжів, факультетів, шкіл або відділень соціальної роботи, які входять до складу університетів.

У третьому розділі – «Порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в Україні й Канаді» – узагальнено вітчизняний досвід підготовки соціальних працівників, викладено її основні проблеми, проаналізовано зміст світових кваліфікаційних стандартів професійної освіти й підготовки фахівців для сфери соціальних послуг; окреслено основні шляхи адаптації кращих здобутків канадського досвіду професійної підготовки соціальних працівників.

Порівнюючи канадську та українську системи професійної підготовки фахівців для сфери соціальних послуг, доцільно окремо зупинитись на тому, що в Україні, як і у багатьох країнах Європи, така підготовка здійснюється за двома пріоритетними спеціальностями: «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота». У Канаді спеціальності «Соціальна педагогіка» не існує і підготовка фахівців здійснюється за спеціальністю «Соціальна робота» (або за її вузькими напрямками).

Діяльність навчальних закладів у напрямі підготовки фахівців для сфери соціальних послуг регулюється державними освітніми стандартами професійної освіти, розробленими відповідно до світових кваліфікаційних стандартів підготовки фахівців у галузі соціальної роботи, які уніфікують концептуальні засади школи, цілі та результати програми підготовки фахівців, вимоги до змісту навчальної програми, до штату спеціалістів, студентів, до структури, управління та ресурсів навчальних закладів, якими регламентуються ціннісні етичні питання соціальної роботи. Увага зорієнтовується на організаційних аспектах діяльності навчальних закладів на основі спеціальних навчальних планів і програм.

Важливою проблемою у процесі роботи над укладенням вітчизняних стандартів підготовки соціальних працівників є узгодженість змісту ступеневої підготовки фахівців у сфері соціальних послуг на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях. Професійний цикл навчання й виховання студентів передбачає: 1) досягнення такого загальнопрофесійного рівня, який забезпечує студентів базовими знаннями в галузі соціальної політики Канади та України. Це, зокрема, аналіз політики соціального добробуту, порівняльний аналіз різних систем соціального добробуту, знання історії й теорії соціальної роботи (наприклад, формування й сформування Канади як держави загального добробуту, навички міжособистісного спілкування тощо); 2) прикладний рівень, спрямований на засвоєння знань методики практичної роботи в певних галузях соціальної роботи (наприклад, громадяни з обмеженими можливостями та їхня соціальна діяльність, корінне населення й соціальна робота, проблема жінок і соціальна діяльність у цій сфері тощо).

Окреслено шляхи адаптації ідей досвіду Канади до вітчизняних умов України. Ці реалії полягають у тому, щоб: 1) активізувати випуск перекладених підручників з дисциплін, для яких ще не створено вітчизняного навчально-методичного забезпечення; 2) істотно збільшити кількість навчальних годин для практичної підготовки студентів; 3) розширити мережу баз проходження студентами практики, які б забезпечували належні умови для різних видів практики; 4) створити концепцію окремих спеціалізацій, максимально розширити систему вибіркових курсів фахово-орієнтованих дисциплін; запрошувати для викладання цих курсів досвідчених викладачів провідних закордонних університетів; 5) створити належні

дидактичні й технічні умови для інтенсивного розвитку дистанційної освіти; 6) підвищити ефективність системи післядипломної підготовки фахівців, у тому числі викладачів кафедр соціальної роботи; 7) активізувати обмін викладачами та студентами між провідними навчальними закладами освіти в Україні та за кордоном.

Унаслідок проведеного дослідження ми дійшли таких основних висновків:

1. Система підготовки професійних кадрів для соціальної роботи в Канаді відповідає сучасним міжнародним освітнім стандартам, якими й визначається доцільність вивчення досліджуваної нами проблеми. Становлення й вияв соціальної роботи як професійної діяльності, певної системи підготовки кадрів у Канаді зумовлювались: проблемами й потребами різних груп і прошарків суспільства, якими диктується доцільність створення інституту соціальної роботи; впливом міжнародного досвіду розвитку соціальної роботи (особливо в США й Великобританії); теоретичним осмисленням і формуванням концептуальних основ підготовки соціальних працівників; переосмисленням теорії й практики підготовки кадрів для соціальної сфери, поступовим формуванням багаторівневої навчальної системи в досліджуваній нами сфері.

Опрацювання й формулювання освітньої політики в галузі соціальної роботи в Канаді є компетенцією Канадської асоціації шкіл соціальної роботи – національної суспільної організації, яка впливає на політику держави, опрацьовує стандарти акредитації освітніх програм, проводить атестацію коледжів, регламентує систему соціальної освіти у навчальних закладах країни.

Нормативно-правову основу підготовки соціальних працівників у Канаді становлять: «Положення освітньої політики КАШСР», «Стандарти акредитації», «Етичний кодекс соціального працівника», «Навчальні плани професійних шкіл соціальної роботи». Навчальні плани й програми із соціальної роботи в системі освіти Канади створюють провідні фахівці кафедр, реалізують їх у трьох структурах: на факультетах, у коледжах і відділеннях, які становлять невід'ємну частину університетів. У їхньому затвердженні беруть участь викладачі, студенти, інструктори з практики (штатні співробітники соціальних структур), представники громадськості й споживачі послуг.

2. Позитивна своєрідність теоретичної підготовки майбутніх фахівців у коледжах Канади полягає у тому, що організація професійної підготовки майбутніх соціальних працівників ґрунтується на провідній ролі кафедри в організації навчального процесу, на тісній взаємодії та співпраці факультету, соціальної агенції і студентів; на можливості вибору студентами теоретичних курсів і напрямів практичного навчання на всіх етапах його підготовки; на плануванні й визначенні термінів опанування студентами навчальної програми, особистою відповідальністю за її виконання. Теоретична підготовка майбутніх фахівців зреалізовується через обов'язкові й елективні курси, котрі необхідні фахівцеві із соціальної праці. Програмою бакалаврату передбачається вивчення: базових курсів з історії й теорії соціальної роботи й соціальної політики; поглиблення курсів, спрямованих на освоєння знань; конструктивна методика практичної роботи в певних галузях соціальної діяльності студентів.

3. Практична підготовка в досліджуваній нами сфері також реалізується через обов'язкові й елективні курси; вона спрямована на засвоєння студентами практичних навичок виконання певних обов'язків у різних сферах соціальної роботи. Нею забезпечується взаємозв'язок теорії й практики в діяльності студентів, у соціальному обслуговуванні кафедри. Це дозволяє реалізувати вимоги загальнодержавного стандарту в практичній діяльності фахівців – соціальних працівників. Умови ефективної організації практичної підготовки соціальних працівників у коледжах Канади загалом такі: дотримання вимог засадничих педагогічних концепцій і забезпечення їх; повна відповідність освітньої програми з практики студентів меті навчального плану; реалізація практичного навчання в соціальному агентстві; професійна компетентність певним академічним вимогам керівників практики; комплексна оцінка практичної підготовки.

4. Інтеграція теоретичних і практичних аспектів відбувається в тісній взаємодії професійної школи із соціальними агентствами; вивчення елективних теоретичних курсів з проблемних галузей соціальної роботи, проходження практичного навчання в тих самих галузях, підготовка інструкторів практики на факультетах. Основними напрямками подальших досліджень підготовки соціальних працівників у канадських коледжах щонайбільше слугуватиме ще більш прогресивне формування професійної самосвідомості майбутнього соціального працівника; забезпечення належного співвідношення соціальних, психологічних та педагогічних знань у процесі професійної підготовки соціальних працівників; відбір і професійні характеристики викладачів шкіл соціальної роботи, підготовка до педагогічної діяльності інструкторів з практики соціальних агентств, їхніх перспективних, творчих дій, зусиль. Канадська система підготовки соціальних працівників ґрунтується на врахуванні етнічного й культурного різноманіття країни. Це явище знаходить своє віддзеркалення в навчальних планах, у змісті початкових курсів, у їхній відповідності широкому полікультурному просторові Канади, на практично обов'язковій присутності в штаті канадських факультетів, шкіл і відділень із соціальної роботи викладачів з інших країн, викладачів, котрі мають досвід соціальної роботи в різних частинах світу.

5. Залежно від культурних, економічних, соціальних умов у різних країнах сформувалися неоднакові погляди на соціальну діяльність, практично превалюють ті чи інші пріоритети, виділяються неоднакові напрями соціальних дій. Водночас у всіх розвинених країнах посилюється гуманістична спрямованість соціальної діяльності, орієнтація її не лише на захист індивіда в багатьох конкретних ситуаціях, але й у цілісному підході до особи, громадянина. Аналіз досвіду підготовки соціальних працівників у навчальних закладах Канади засвідчує такі його позитивні сторони, які можуть бути досліджені й адаптовані в українській дійсності:

- підвищення статусу Української асоціації соціальних працівників як громадської організації, котра бере участь у формуванні соціальної політики, в опрацюванні стандартів утворення в галузі соціальної роботи через долучення до її складу провідних фахівців у певній окремій галузі, у створенні регіональних відділень, делегуванні їм відповідних повноважень;

- розвиток співпраці факультетів соціальної роботи і центрів соціального

обслуговування з метою вдосконалення навчальних планів підготовки фахівців, підвищення якості практичного навчання студентів, надання допомоги центрам з метою поліпшення всього рівня професійної підготовки практичних соціальних працівників, їхньої методичної спроможності в керівництві практикою студентів;

– удосконалення типової форми теоретичного й практичного навчання студентів (організація навчального тижня як з аудиторними заняттями, так і з практичним навчанням у центрі соціального обслуговування) з його подальшою експериментальною перевіркою в рамках факультету соціальної роботи;

– створення на факультетах соціальної діяльності навчально-практичних центрів (агентств) соціального обслуговування населення, які можуть слугувати базою для експериментальної перевірки програм, створених викладачами; практичне навчання студентів;

– вдосконалення навчального курсу «соціальна політика» як теорії і практики, якими визначається стратегія соціальної роботи, способи реалізації соціальних проблем різними групами населення;

– розширення пільгових умов вступу на факультети соціальної роботи представників найуразливіших верств населення як майбутніх фахівців, котрі обізнані з об'єктом професійної діяльності;

– забезпечення Міністерством охорони здоров'я соціального розвитку спільної діяльності з прогнозування розвитку соціальних проблем, досягнення такого рівня підготовки майбутніх фахівців, які здатні професійно задовольняти потреби соціальної сфери, яка змінюється.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

Статті в провідних наукових фахових виданнях:

1. **Видишко Н. В.** Трансформація професійної освіти в інформаційному суспільстві / **Н. В. Видишко** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія : зб. наук. пр. / Редкол. : М. І. Сметанський (голова) та ін. — Вінниця : ТОВ «Діло», 2005. — [вип. 16]. — С. 203—208.

2. **Видишко Н. В.** Педагогічна зорієнтованість вищої освіти в Канаді / **Н. В. Видишко** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія : зб. наук. пр. / Редкол. : М. І. Сметанський (голова) та ін. — Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2007. — [вип. 21]. — С. 307—311.

3. **Видишко Н. В.** Про систему вищої професійної освіти в Канаді / **Н. В. Видишко** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2007. — [вип. 14]. — С. 7—10.

4. **Видишко Н. В.** Вища освіта в Канаді : зміст, професійна зорієнтованість / **Н. В. Видишко** // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць. У 5 ч. — Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2008. — [вип. 75 (2)]. — С. 277—281.

5. **Видишко Н. В.** Навчання і виховання у парадигмі вищої освіти Канади /

Н. В. Видишко // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. — Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. — [вип. 125]. — С. 59—62.

6. **Видишко Н. В.** Освітній простір Канади : досвід, структура і специфіка / **Н. В. Видишко** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. — [вип. 17]. — С. 23—27.

7. **Видишко Н. В.** Особливості професійної підготовки соціальних працівників в університетах Канади / **Н. В. Видишко** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. — [вип. 21]. — С. 309—314.

8. **Видишко Н. В.** Професійна сутність соціальної освіти в коледжах Канади / **Н. В. Видишко** // Педагогіка і психологія професійної освіти : зб. наук. пр. — Львів : Вид-во Національний університет «Львівська політехніка», 2009. — № 5. — С. 194—200.

9. **Видишко Н. В.** Основи підготовки фахівців із соціальної роботи в коледжах Канади / **Н. В. Видишко** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. — [вип. 22]. — С. 23—27.

10. **Видишко Н. В.** Коледжі Канади як одна із систем професійної підготовки соціальних працівників / **Н. В. Видишко** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. пр. / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. — Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. — [вип. 29]. — С. 242—246.

Збірники наукових праць:

11. **Видишко Н. В.** Особливості підготовки педагогів у Канаді / **Н. В. Видишко** // Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. — Хмельницький : Авіст, 2007. — С. 244—247.

12. **Видишко Н. В.** Структура вищих навчальних закладів у Канаді / **Н. В. Видишко** // Педагог професійної школи : зб. наук. праць. — К. : Вид-во Науковий світ, 2007. — [вип. VIII]. — С. 283—287.

Інші матеріали:

13. **Видишко Н. В.** Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади : науково-методичні рекомендації / **Видишко Н. В.** — Вінниця : Вид-во ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. — 33 с.

Анотації

Видишко Н. В. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у коледжах Канади. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2010.

Дисертація має своїм змістом аналіз системи професійної підготовки соціальних працівників у коледжах Канади. Витлумачується організація, зміст і особливості теоретичної й практичної підготовки соціальних працівників.

На основі вивчення літературних джерел – українських, російських, канадських документів і матеріалів, також і документів міжнародних організацій – нами схарактеризовано національні умови підготовки соціальних працівників у коледжах Канади, проаналізовано становлення й сучасний стан системи підготовки соціальних працівників, розкрито позитивну своєрідність теоретичної підготовки майбутніх фахівців у коледжах Канади, схарактеризовано технологію практичного навчання і його взаємозв'язок із теоретичними світовими надбаннями у сфері підготовки соціальних працівників у канадських коледжах, визначено співвідношення теоретичного й практичного компонентів у структурі професійної підготовки фахівців соціального спрямування в Канаді, виявлено можливості адаптації елементів канадського досвіду підготовки соціальних працівників у навчальних закладах України.

Ключові слова: система освіти, професійна підготовка, соціальні працівники, коледжі Канади, галузь, інструктор з практики, моніторинг.

Выдышко Н. В. Профессиональная подготовка будущих социальных работников у колледжах Канады. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук за специальностью 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского. – Винница, 2010.

Диссертация посвящена анализу системы профессиональной подготовки социальных работников у колледжах Канады. Изложены особенности организации, содержания, теоретической и практической подготовки социальных работников.

Определены основные направления развития теоретической и практической социальной деятельности в отраслевых учебных заведениях Канады, социальные услуги и способы управления социальной сферой, их влияние на формирование социальной политики; отраслям практической социальной работы (услуги индивидам, детям и семьям, социальная работа с малыми и большими группами, влияние их на формирование социальной политики, реализация социальных проектов и социальное обеспечение, предотвращение насилия в семье, работа с алко- и наркозависимыми, работа с осужденными, услуги охраны здоровья, медицинские услуги и реабилитация, услуги отрасли культуры); приоритетные направления в развитии сферы социальных услуг (социальная работа с коренным населением, женщинами и детьми, работа по социальной адаптации иммигрантов, работа с представителями сексуальных меньшинств, социальное обеспечение).

Определены уровни профессиональной подготовки будущих социальных работников у колледжах Канады. Проанализированы формы организации – стационарного и дистанционного обучения в колледжах Канады. Выделены основные черты содержания профессиональной подготовки социальных работников в указанных учебных заведениях, наличие в них двух специализаций: клинической

социальной деятельности и управления сферой социальных услуг, практической подготовки студентов; обязательность прохождения педагогической практики для студентов, не имеющих опыта работы. Проанализировано содержание теоретического и практического компонентов программ профессиональной подготовки социальных работников. Описаны основные формы и методы обучения. Определена роль студента в канадской модели обучения, а также значение высокого уровня обеспеченности учебного процесса, методической литературой исследуемой проблемы.

На основе изучения литературных источников – украинских, русских и канадских, документов и специальных материалов, касающихся документов международных организаций, нами исследованы национальные условия и способы подготовки социальных работников у колледжах Канады; освещено становление и современное состояние системы подготовки социальных работников; раскрыто позитивное своеобразие теоретической подготовки будущих специалистов у колледжах Канады; изложено технологию практического обучения, его взаимосвязь с теоретическими мировыми приобретениями в сфере подготовки социальных работников в канадских колледжах, исследовано соотношение теоретического и практического компонентов в структуре профессиональной подготовки специалистов социального направления в Канаде; объяснены возможности адаптации элементов канадского опыта в подготовке социальных работников в учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: система образования, профессиональная подготовка, социальные работники, колледжи Канады, отрасль, инструктор по практике, мониторинг.

Vydyshko N. V. Professional training of future social workers in Canadian colleges. – Manuscript.

Scientific thesis for a candidate's degree of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Vinnytsya State Pedagogical University named after Mykhaylo Kotsyubynsky. – Vinnytsya, 2010.

Dissertation research is made on analysis of the social workers professional training system in Canadian colleges. Organization, contents and main peculiarities of theoretical and practical training of social workers have been considered.

On the basis of literary sources – Ukrainian, Russian, Canadian documents and materials, as well as materials of different international organizations we have characterized national conditions for social workers training in Canadian colleges, analyzed the formation and contemporary state of social workers training system, demonstrated positive originality of future specialists theoretical training in Canadian colleges, characterized the technology of practical education and its interrelation with the world's theoretical achievements in the sphere of social workers training in Canadian colleges, determined correlation of theoretical and practical components in the structure of social workers professional training in Canada, revealed the possibilities of Canadian experience elements adaptation to Ukrainian educational institutions.

Key-words: educational system, professional training, social workers, Canadian colleges, field, practical instructor, monitoring.

Підписано до друку 27.04.2010 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Time Nev Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 56

Виготовлено з оригінал-макету замовника
у Вінницькому державному педагогічному університеті
імені Михайла Коцюбинського
21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32